

BUTLLETÍ

DEI.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

BUTLLETÍ

DEL

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

1911

VOLUM XXI.^è

BARCELONA

TIPOGRAFIA «L'AVENÇ» : RAMBLA DE CATALUNYA, 24

1911

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

IMPRESSIONS D'UN VIATGE A LA GRECIA¹

Poc m'havia pensat, al tornar l'any passat de Grecia, tenir l'honor de dirigir-vos la paraula. Ni les condicions en que fou fet el viatge (puix no vaig poder reunir el nombre suficient de documents, sobre tot gràfics, que cal presentar en la ressenya de qualsevol excursió), ni la meua falta d'aptituds, eren circumstancies favorables pera que jo ocupés aquest lloc ont me trobo a instancias del digne president d'aquest CENTRE, D. César A. Torras. Es an ell, si de cas, que haveu de culpar : m'ho va demanar, y he accedit prenent per basa les meves notes de viatge, escrites a corre-cuita, unes vegades tot prenent café a la plaça de qualsevol població grega, altres tot caminant, sovint vençut per la sòn a darrera hora del dia.

Vaig sortir de Barcelona el dia 12 de Maig. Acompanyava al meu estimat mestre el Dr. Rubió y Lluch, qui per tercera vegada's dirigia a Grecia ab el propòsit, com sempre, d'estudiar l'època gloriosa de la dominació dels catalans a Orient. Ara el seu objecte principal era el coneixement més precís de la geografia del país, visitant els castells catalans, o almenys de l'època catalana, que han arribat fins al dia, y el posar-se en contacte ab els erudits nacionals y estrangers que resideixen a Atenes. De pas anavem a creuar l'Italia, ont haviem d'estrènyer les relacions del novell «Institut d'Estudis Catalans» ab les principals societats històriques d'aquella nació. Per cert que les gestions en aquest sentit del president de l'«Institut» foren ben afortunades.

A la vora d'un mes més tard d'haver deixat la terra catalana, es

1) Conferències donades en el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA els dies 8 y 15 d'Abril de 1910.

a dir el 6 de Juny de 1909, arribarem cap a mig-dia al port de Brindis, ont ens havíem d'embarcar pera la Grecia. Brindis, població del Sud d'Italia d'uns 22,000 habitants y que tots coneixeu, almenys de nom, té certa importancia, degut a esser el principal port italià pera anar a l'Orient. El seu aspecte té quelcom d'oriental. Bruta, com molts dels pobles de Grecia y Turquia, té carrers amples ab les cases baixes, d'un o dos pisos, generalment. A l'hora de la nostra arribada la població sembla talment morta, perquè es al fort de la calor, ab un sol que també sembla grec. Poc després visitem els principals monuments que registra 'l *Baedeker* y d'altres que'ns interessen igualment : la Catedral, el Castell fundat en el segle XIIIe per l'emperador Frederic II, San Benedetto, iglesia normanda de principis de la mateixa centuria, Santa Lucia, el Battistero de San Giovanni. No gaire lluny de la població 's troba además la Chiesa del Casale, la *Santa Maria del Casal de Brandis* del cronista Muntaner.

Pels carrers (alguns ben típics) la gent conversa a fòra, s'extranya molt al veure'ns y fins alguna dòna trapacera gairebé 'ns atraca demanant-nos caritat. No dic res de les criatures, que no paren de seguir-nos, tot parlant un llenguatge italià molt dialectal y difícil d'entendre a voltes. Pels carrers principals, que són el corso Umberto y el Garibaldi, veiem gent de tota mena, molts grecs, entre ells un *papas*, turcs, etcetera. Les dònnes del país duen mantellina, blanca o negra, que'ls escau d'allò més, y la porten moltes enterament a l'espanyola. Tampoc falten mantons. Ens allotgem a l'Hotel central, mes bé diríem un hostalot brut, dolent. El mateix amo o criat que'ns-e serveix el dinar, ens acompanya a la cambra; ens porta, en una cafetera, aigua calenta, pera rentar-nos tots dos a la mateixa palangana. Aquest hostaler factòtum, ab qui parlem, ens entera de que avui es festa nacional, l'aniversari de l'*Estatut*, y per això la població està engalanada ab banderes. Es cap al tard que'ls carrers ja s'han animat : bullen de gent, tot es animació, ben diferent del dematí. Una música està tocant l'himne nacional, y als acords de la marxa de l'*Aida* 'ns embarquem.

A mitja nit sortim del port ab l'*Elettrico* de la «*Navigazione Generale Italiana*».

A primeres hores del matí del dia 7, miro per la finestra del camarot, enlluernat per la molta llum d'un dia hermós. A l'esquerra tenim l'Albania. Aviat veiem el Pantokratos, la montanya més alta de l'illa de Kerkyra (Corfú). La vista es esplèndida.

Esmorzem que ja som ancorats al port de la capital després que una munier de barques ens han rodejat, essent víctimes d'un vertader assalt. Els barquers, que parlen mig italià, mig grec, y els dragomans (intèrpretes) o, usant la veritable paraula catalana, torcimany, no'ns deixen viure, de tal manera que això 'ns fa creure que som a Nàpols. Fem tractes ab un dels darrers, y ens porta a terra, de la qual estem a uns 200 metres. Encara no hem desembarcat que veig una escena curiosa : un enterrament. El difunt, dintre 'l seu bagul, es portat en un cotxe descobert, a manera de *landeau*, en el seti davanter. Un *papas*, ab creu professional, va al pescant. Llàstima de no tenir a punt la màquina fotogràfica! Casualment aleshores entrava a casa d'un fotògraf a canviar les plaques impressionades a Nàpols y Brindis. En un carruatge de dos cavalls, bastant bo, anem a l'Akilleion, residència del l'emperador d'Alemanya. El Sr. Rubió 'm diu que aquesta illa s'assembla força a Mallorca. Passem pel mig de grans oliverars. Les montanyes que tenim enfront són plenes d'una vegetació luxurianta, ab belles fondalades que donen an aquest país un aire de grandesa y solitud que imposa. Anem pujant, pujant fins als 170 metres, altura a que's troba l'Akilleion. Aquest té un aspecte més de casa de camp o d'estiueg que no pas de palau, però ab totes les comoditats desitjables. Decorat a estil de casa de Pompeia, té un peristil magnific ab diverses estatuas de Muses y altres els originals dels quals són al Museu de Nàpols. L'envolta un alegre jardí y un bosc que, baixant fins a flor d'aigua, té al davant el panorama grandios de la mar. De tornada, pel camí, veiem diversos trajos típics : les pageses vestides a estil del país, ab una mena de cofia, cotilla per fòra, generalment de color groc o vermell, ab un gran mocador al cap, etc. Passem per darrera de la fortalesa vella, de construcció dels venecians, y per algun carrer de la població. Ve molt de nou això de que'ls rètols de les cases siguin escrits en lletres diferents de les llatines.

A les quatre deixem Corfú. Quina situació geogràfica més esplèndida, rodejada d'aquesta mar blava, mar grega puríssima d'una gran varietat, que a voltes sembla un llac suïç! El vaixell va avançant. Ja 's veu l'illa de Paxos, després Antipaxos, al davant. A l'esquerra la costa de l'Epiro ont se distingeix una caseta blanca, molt propera a la mar; y, a la vora, també, com a flor d'aigua, unes coves. Passem a uns 200 metres. Som en ple mar jònic. Acabem de perdre de vista Corfú.

A les cinc del matí de l'endemà som en vistes de Patras, y a les sis a l'Hotel de Patras. Aquesta ciutat es la quarta o quinta de la Grecia actual, ab uns 38,500 habitants. Malgrat això, no té un carrer empedrat. Les cases són baixes. Hi ha moltes botigues y molts cafès :

PORT DE PATRAS

sobre tot cafès. Quan hem desembarcat ja estaven plens de gent, y això que era tant dejorn. Hi ha un o dos tramvies elèctrics, prou dolents. Visitem la principal iglesia, que es la primera cismàtica que conec, de petites dimensions y que fa de catedral, perquè Patras es bisbat. Hi trobem un fidel que'ns-e l'essenya. Continuem recorrent la ciutat, que no deixa d'esser bonica y de tenir una admirable vista sobre 'l seu

golf, a l'entrada del de Lepant. Domina la població una fortalesa, avui convertida en presó, construïda probablement pels Villehardouin sobre l'emplaçament d'un fort bizantí. Els venecians, segurament, hi han deixat també rastre de llur pas, per aquestes terres¹.

Al mig-dia, al tren. S'hi puja en mig d'una plaça com a qualsevol tramvia, es dir, sense estació. Es un carril de fira : tant, que les criatures puguen y baixen de l'estreb, quan està en marxa; lo que vol dir que no dèu caminar gaire depressa. També s'hi vènen periòdics, postals, rosquilles, etc.

Emprenem la ruta, que verament es del tot interessant. La

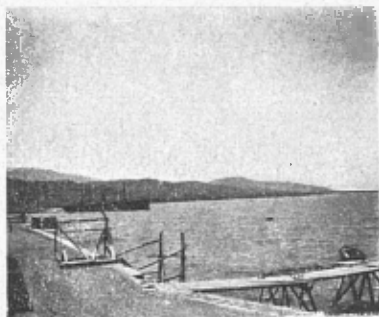
linia ferria costea 'l golf de Corent o de Lepant, passant entre aquest y l'alta montanya del Panakhaikon (1,927 metres). Les estacions que

UN CARRER DE PATRAS Y CASTELL
VENECIÀ

1) D. Bikélas : *De Nicopolis à Olympie* (Paris, 1885), p. 272.

anem seguint són petites, esquifides : fins n'hi ha alguna que'm fa pensar, no sé per què, en aquests establiments dels voltants de Barcelona, com *la Serafina* de Pedralbes. Una d'elles es Aigion (Vostitza), que va esser port dels catalans. En una altra, que's diu Diakophtho, tenim una veritable invasió d'hommes y de criatures molt bufones y precioses al parlar, que vénen cireres, albercocs y aigua. L'aigua més que res, el *νερό* que a Grecia es la beguda de tota hora. La vista del golf devé cada vegada més sorprenent, més que mésquan se mostra al davant, a la part oposada, el majestuós Parnassos (Parnas), blanc de congestes. De la banda nostra tots els camps són plens de vegetació, abundant-li 'l raïm,

PORT D'AIGION

d'ont surten les celebrades panses de Covent. Del nostre departament estant ens podem fer càrrec d'aquesta ciutat, que dona nom al golf, tant important en els temps clàssics, y de la qual parla Pausanias

extensament en el seu famós llibre sobre la Grecia. Els carrers, en línies rectes y amples, donen l'aspecte, a la població, desde certs endrets, com d'un cementiri. Covent té avui poc més de 4.000 habitants, es capital del *nomos* y *demos* del seu nom. Desseguida ens endinsem dintre l'istme, encara que propiament ja no existeix desde que en 1893 quedà obert el canal que uneix el golf corintí ab el d'Egina. Amida aquest canal

UN CARRER DE COVENT

més de 6 kilòmetres de llarg, y es la seva amplada, en el fons, d'uns 23 metres. L'obertura de l'istme ja havia sigut intentada en temps dels romans, y potser encara abans. Pausanias indica, del seu temps, el senyals d'haver-se començat anteriorment les obres que havien estat sospeses.

Ens trobem atravesant l'Àtica, terra ferma y sense cap atractiu, fins a arribar el moment de veure altra volta aigua, la mar que banya la part oriental del Peloponès. Aquí la mar potser es més blava y més bonica encara que a l'altra banda. Quin repòs que té! quina

CANAL DE CORENT

finura les costes! y que bé hi deuen encaixar les antiguitats clàssiques! Aleshores un hom s'imagina conviure ab aquells grecs antics, mestres en l'art, les fonts de la qual brollaven en mig d'aquests paisatges incomparables de llur Naturalesa; y's fa difícil comprendre que'ls actuals grecs siguin descendents d'aquella gent. Avui la Grecia encara 's troba força anys endarrera d'Espanya, almenys de la nostra patria, ab una noció

molt feble de l'art. Ben pensat, per això, qui sab si 'n queden, de grecs : n'ha sofertes tantes, d'invasions, aquesta terra!... venecians, francesos, genovesos, catalans, navarresos, albanesos, turcs!...

No veiem ni una casa de pagès, ni un pescador : les costes són ben desabitades; lo qual contribueix a dona-ls-hi un caràcter més poètic, una solitud y un repòs augustos. Per tot se contemplen com a llacs que formen les illes que tenim al davant, ab la terra ferma de Peloponès. Per llarg temps tenim a l'enfront l'illa de Salamis (Salamina), lloc ont se va donar la batalla d'aquest nom en que la formidable escuadra

EL MAR : CAMÍ D'ATENES

de Xerxes fou vençuda per les naus gregues comanades per l'atenès Temistocles (any 480, durant la segona de les guerres mèdiques).

Les costes que anem seguint semblen devegades les de Garraf. Aviat queden al darrera nostre, quan ens dirigim vers Eleusis la ciutat *dels misteris*, la qual passem de llarg sense tenir temps de baxar-hi

y visitar els seus monuments famosos, sobre tot el santuari de les Grans Deesses. Per aquí, com a les poblacions que acabem de deixar, hi ha abundor de vestits típics, sobre tot d'homes, que solen anar habillats ab una mena de faldilles blanques, dites *foustanela*. Més enllà a través un congost, pujant penosament arrocecats per una locomotora que ab prou feines pot ab la càrrega.

Ja s'ovira Atenes, vetllada per la superba Akrópolis. Es, sens dubte, l'impressió més forta que he sentit durant tot el viatge per aquell

BADIA DE SALAMINA

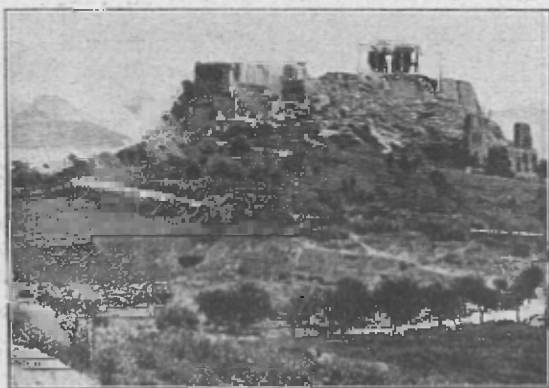
país. Arribem quan fa set hores que som sortits de Patras : un tren com cal hauria guanyat la distancia en la meitat de temps. Sort que'l viatge no's fa gens cansat.

Fins aquí he seguit dia per dia les notes del meu *diari*. Ara ja serà una altra cosa tractant de la nostra estada a la capital de la Grecia, ont estiguérem una mesada curta dividida en dues etapes; perquè la vida de ciutat que hi feiem, ab les continuades visites a l'un y a l'altre, sobre tot a les societats científiques, no's poden ressenyar pas per pas, com he fet anteriorment.

Atenes, capital del regne grec, ciutat d'uns 200,000 habitants, ha fet una gran creixença d'ençà que es independent, això es, desde 'l primer terç del segle XIX^c. En aquell temps la patria de Pericles havia quedat reduïda a un miserable poblet, compost en gran part de families d'albanesos, a redós de la vessant N. de la Akrópolis. Poc a poc, la ciutat, ab la seva independència, s'ha anat refent; y avui en dia ja

ofereix tot l'aspecte d'una capital europea. Atenes per això, si no fos per les seves antiguitats, que'n fan una de les primeres poblacions del món antic, no tindria l'importància y l'anomenada que té, avui que la civilització moderna compta ab aquests colossals centres de població, sense parió en els grans imperis de l'Antiguitat.

Crec, doncs, no serà inútil donar-vos una idea lleugera dels principals monuments de la capital de la Grecia, encara que no sigui més que molt per damunt.

VISTA GENERAL DE L'AKRÓPOLIS, VISTA PEL CANTÓ O.

Parlar d'Atenes y no dedicar un record al Parthenon no deixaria d'esser anormal, y jo seria el primer de trobar-ho a faltar. No pretenc, per això, fer cap disquisició arqueològica, invadint el camp d'una ciència que no conec. Ademés,

aquests dies precisament, molts de vosaltres escolteu aquí mateix les conferències que us dirigeix l'entès arqueòleg Sr. Casades y Gramatxes, tractant el mateix punt. Únicament vos parlaré com excursionista.

Y, començant pels monuments situats sobre l'Akrópolis, que prendré com centre y punt de partida, continuaré pels de les seves vessants, anant seguint cap a la perifèria. Aquesta rocaça colossal o turó, com volgueu anomenar-la, se redreça gairebé al S. de la ciutat, que domina tota, junt ab una gran extensió de l'Atica y el Mediterrà ab diverses illes. El seu punt més alt es a 156'20 metres sobre 'l nivell de la mar. De forma ovalada irregular, la seva longitud màxima es de 270 metres y l'amplada de 156. El clos que determinen els murs té uns 29,488 metres quadrats¹. S'hi entra per l'O. únic costat accessible :

1) Diversos d'aquests dats són presos de l'obra de M. Foujères : *Grèce* (collection des Guides-Joanne) 1909; llibre que crec prou al corrent en lo que's refereix a les antiguitats.

per qualsevol altre cantó la roca està tallada perpendicularment. La porta, batejada ab el nom de Beulé, arqueòleg francès que la va descobrir, l'any 1852, sota restes turques, se troba a 36 metres en avant dels Propyleus. Desseguida comença la gran rampa que dóna accés an aquests, tenint

a un y altre cantó el sòcol damunt del qual reposa el temple de la Victoria Aptera (costat S.) y el que sostenia el monument d'Agrippa. Cap a mitja pujada hi ha restes de l'antiga *via sacra*, que conduïa a l'Akròpolis en els temps clàssics de Grecia (segle V.^è abans de J. C.) L'escala monumental es de construcció romana ja dintre l'era cristia-

ENTRADA A L'AKRÓPOLIS
Y TEMPLE DE LA VICTORIA APTERA

na, així com la porta Beulé y les seves dues torres quadrades (fi del segle II), y el monument aixecat al gendre d'August (segle I).

Els Propyleus. Solemne entrada a l'Akròpolis, forma com el seu vestibol d'honor digne de l'imponent grandesa del Parthenon y de la finura de l'Erektheion. Ocupa 'l lloc d'altra més petit degut a Pistrat y destruït pels perses. Aquesta obra de Muesicles (segle V.^è abans de J. C.), edificada en marbre pentèlic, fou causa d'admiració dels que la contemplaren en tots els temps. Pausanias els considerava com de lo millor que havia vist.¹ En plena Edat mitjana 'l viatger Nicolò da Martoni, que hi va estar a últims de la XIV^a centuria, s'entusiasmava ab aquella frase de *magnus et mirabile opus videtur!* Se

1) Pausanias. Edició Didot (París. 1882), p. 30.

componen d'un propyleu central ab dues ales. En la del N. s'hi contenia lo que se n'ha dit la Pinacotheca, o sala de pintures, de la qual parla 'l mateix Pausanias. A la banda N. va subsistir fins fa alguns anys una torra franca, de la qual, així com de tot lo que's relaciona ab l'època catalana, re o ben poca cosa afegiré a lo que ja sabeu després d'haver escoltat les interessants conferencies¹ de D. Antoni Rubió y Lluch.

A mà dreta hem deixat el temple de la Athena Niké o Victoria Aptera (sense ales). Es d'època posterior als Propyleus, encara que potser del mateix segle v.^è abans de J. C. Es tot ell fet de marbre pentèlic, ab un pòrtic jònic a cada fatxada, es dir, amfipròstil. Tal com el veiem avui, es una reconstitució pedra per pedra, aixecada dintre del segle XIX.^è. Feia molt temps que havia desaparegut, prenent el seu lloc un bastió turc. Se conserven encara bastants relleus del seu bonic fris, part en el mateix lloc y part a Londres. Els dels cantons N. y O. no són sinó reproduccions en terra-cuita dels fragments que se'n dugué a la capital de la Gran Bretanya lord Elgin, personatge de qui tindrè ocasió de parlar altres vegades. Desde 'l *pyrgos*, ont reposa aquest templet y al qual s'arriba desde l'ala S. dels Propyleus, se frueix d'un panorama superb sobre 'l golf d'Egina.

Tornant enrera, passem per sota 'ls Propyleus, seguint la *via sacra*. La primera impressió, al punt que s'es dintre 'l recinte de l'Akròpolis, es inexplicable. La majestuosa mola del Parthenon, a mà dreta, que's destaca com un gegant en repòs etern, presidint els demés monuments del lloc, y a l'esquerra l'elegant figura de l'Erekhtheion ab la tribuna de les cariàtides, fereixen agradablement la vista de l'afortunat mortal que, vingut de terres llunyanes, pot contemplar per primera vegada, ab els seus propis ulls, les meravelles de l'art més august de la terra.

Anem seguint la *via sacra*. A banda y banda, nombrosos talls y forats practicats en la roca viva recorden els diferents monuments votius, esteles principalment, que hi plantava la religiositat dels grecs.

A mà dreta hi havia el *temenos* d'Athena Hygieia (deessa de la salut), ab diversos monuments. Per allà 's troba la basa en marbre de l'estatua en bronze de la divinitat. Més cap al S. el clos dit *Brauroneion*: la capella de la deessa Artemisa Brauroneia contenia una estatua feta per mà de Praxiteles. Al N. de la *via sacra*, això es, a mà esquerra, el

1) Els dies 25 Febrer y 4 Març, 1910.

sòcol de l'Athena Promachos de Fidias. La colossal estatua, encarregada per Pericles com ex-voto, tenia una alçada de 9 metres, pujant més amunt que'ls Propyleus. Y 's diu que'ls navegants, després de voltar el cap Sounion (el més meridional de l'Atica), distingien la punta de la seva llança, que relluïa als raigs del sol. L'emperador Justinia

EL PARTHENON

la traslladà a Constantinoble. Un altre sòcol hi ha a la vora : es d'una quadriga en bronze.

Davant per davant de la fatxada O. del Parthenon (que tenim a la vista), una explanada al costat de la d'Artemisa Brauroneia es identificada pels arqueòlegs com a recinte d'Athena Ergané (treballadora). Potser també, per aquí, tocant als murs de l'Akròpolis, se pot col·locar el lloc que ocupava la Kalcotheca, dipòsit d'armes, bronzos y diferents productes d'indústria manufacturera, posat sots la protecció de l'Ergané.

Deixant de banda l'enumeració d'altres monuments de menys importància, passem al Parthenon. Bé prou que'l coneixeu tots per fotografies y gravats, aquest preciós llegat de l'antiguitat, *la pus richa joya que al món sia*, en sentir de nostre Pere III. Temple dòric, perípter, amfipròstil, compta 'l seu peristil exterior 8 columnes sobre les fatxades, 17 als costats, o siguin 46 en conjunt, d'alçada d'uns 10 metres y mig y d'un diàmetre que varia entre un metre y mig y dos

metres, que, com deia en Martoni, són de gruixudes *quantum possent accingere quinque homines brachiis expansis*. Passaré per alt les magnífiques esculpures dels frontons y les precioses metopes, ni sisquera 'm detindrè a parlar d'aquell celebrat fris que coronava la cel·la ab la professó solemne de les Panathenees. Dintre aquella columnada 's conté un rectangle de 59'02 × 21'72 metres, l'interior del temple. Passat un pronaos o pòrtic d'entrada (banda de l'E.), se troba la cel·la o santuari d'Athèna Parthenos, que tenia, en els seus bons temps, 100 peus de llarg, es dir, com l'Hecatompedon, y per això 's deia *Hecatompedos neos*, essent a la vegada subdividida en tres naus per un peristil dòric, y transversalment en tres compartiments, en l'últim dels quals s'aixecava l'estatua colossal de Minerva, d'or y evori, de 15 metres ab la basa, obra de Fidias. Se'n conserva solament una imitació romana en marbre de petites dimensions, que's guarda al museu Nacional d'Atenes. La cel·la estava separada de la sala de les Verges, Parthenon propiament dit. Després venia l'opisthodomos pòrtic posterior, de sis columnes, com el pronaos. El Parthenon, que ha arribat fins a nosaltres y que's deu al govern de Pericles (segle V.^è abans de J. C.), restà gairebé intacte fins després de la dominació romana, cap al segle VI.^è de l'era cristiana, en que fou convertit en iglesia cristiana, consagrada primerament a Santa Sofia, després a la Mare de Déu. L'entrada an aquest temps era per l'opisthodomos: el pronaos quedà desfigurat en absis y aixís seria quan hi tingueren els catalans llur Sèu de Santa Maria de Cetines.¹ El Parthenon se conservà en relatiu bon estat fins que, victima de la civilització moderna, fou desfet pel bell mig per una bomba del venecià Morosini (1687). El polvorí turc instalat en la seva cel·la esclatà y gran part de les seves columnes caigueren com *vertèbres desarticulades d'un gegant*.

Al N. del Parthenon s'aixeca l'Erekhtheion o temple d'Athèna Polias y de Poseidon Erekhtheu, obra en gran part de l'arquitecte Philoklès, que data del temps de la pau de Nikias. Se compon, dit en línies generals, d'una cella rectangular d'uns 20 × 11 metres, subdividida en altres dues, la d'Athèna y la de Poseidon, y tres pòrtics. Me fixaré solament en els dos pòrtics principals, la reconstitució general de l'edifici essent bastant difícil de precisar. El pòrtic N., que dóna a la cel·la de Poseidon Erekhtheu (Erekhtheion propiament dit), es d'una

1) Vegi-s Rubió y Lluch: *La Acròpolis d'Atenes en l'època catalana*. Barcelona, 1908.

elegancia superior a tota ponderació. Són sis les seves columnes, quatre de fatxada, amidant 6 metres y mig. El fris en marbre blau d'Eleusis, les proporcions d'aquestes columnades, el seu ric plafó, tot feia d'aquest pòrtic una de les meravelles de l'aticisme. Encara avui l'impressió que produeix, baldament s'hagi admirat abans la grandesa del Parthenon, es de les que deixen record perdurable. Per la porta

gran del fons, tant celebrada pel seu enquadrament jònic, comunicava ab el Prostomiaion que estava entre els pòrtics N. y S. Aquest darrer es l'anomenat *de les Cariàtides*. Sobre un sòcol de 2 metres y mig, s'alcen dretes, esbeltes, en posat com de figura vivent, les sis

L'EREKHTHEION VIST DE L'O.

donzelles de llarga túnica que, a manera de columnes, sostenen l'arquitràu, en part restaurat. Amiden 2'30 metres. Una d'elles no es més que reproducció de la que se'n va dur lord Elgin junt ab moltes altres relíquies de l'Akròpolis. Les cinc cariàtides que resten en el vertader lloc, ploren, diu la tradició, l'ausència de llur germana.

En l'espai intermig entre l'Erechtheion y el Parthenon hi ha algunes restes del Hecatompèdon, construït en temps de Solon (segle VIe abans de J. C.) y que subsistí, sofertes transformacions, fins l'any 406 abans de l'era vulgar.

Sempre recordaré ab plaer la fonda impressió que'm va causar la primera pujada a l'Akròpolis. Era una tarda. El sol, ja proper a la posta, il·luminada d'una llum feble aquelles superbes ruïnes, donant-los un relleu y un color difícils d'explicar. La columnada del Parthenon, d'un marbre rosat, destacant-se sobre el fons foscós del majestuós Pentèlic, de les entranyes del qual era sortida, oferia un encant especial. An això afegeixi-s el cel puríssim que teniem al damunt, aquella atmòsfera transparent y diàfana tan característica de l'Atica, que

fa semblar a la vora els objectes més llunyans. Y 'm recordo també, de l'emoció que sentia D. Antoni Rubió davant d'aquells monuments que per primera vegada podia contemplar ab la vista sana. Ab molta veritat diu l'Edmond Aboud que, per molt que s'hagi sentit parlar en lloança del Parthenon, la visió d'aquest excedeix a totes les ponderacions : la simplicitat grandiosa del plan, la bellesa dels materials, y més que re la delicadesa fabulosa de l'execució, vénen de nou al més ben preparat.¹ Per altra banda nosaltres agermanaven els records de l'antiguitat grega ab altres que'ns pertoquen més directament als catalans. Aquell planic, ara tot solitud, que s'havia vist algun dia ple d'alegres multituds contemplant la pompa de les professons panatenees, segles més tart havia sigut un troç de terra nostrada. Gent que portava els nostres noms, potser algun passat de la nostra familia, havia tingut la sort d'habitar entre aquells edificis dels que en Martoni deia entusiasmat : *impossible videtur menti hominis quomodo ipsa tan magna hediçia construi prtuerunt!* Y la llengua catalana havia ressonat plena de vida, victoriosa, en els Propyleus, convertits en palau y el Parthenon havia sentit les pregeries a la Mare de Déu que en el *pus bell catalanesc del món* li dirigien els almugàvers. Y un hom se feia l'ilusió de veure, potser en dia no llunyà, dintre la cel'la del Partenon, l'elogi del *castell de Cetines* fet per boca del rei Pere, posat en làpida catalana y grega, que recordés a la posteritat que aquelles bandes de catalans, com diu en Gregorovius, no eren pas tant barbres ni tant privades del sentiment de bellesa com se'ls ha acostumat a representar.²

Deixem de banda la descripció de l'interessantíssim museu situat al angle SE. en el planic de l'Akròpolis. Ell sol mereixeria algunes conferencies. Tampoc esmentaré diverses ruïnes menys interessants, ni parlaré de les successives transformacions dels murs, de la gruta de Pan y de tot lo demás que's troba a la vessant N., no tant interessant, de bon troç, com lo del S. Aquí 's troba, com més sobressortint, l'Odeion (Odeó) d'Herodes Atic, degut an aquest ric atenès del segle II de J. C., de forma com qualsevol teatre antic, a l'aire lliure, per més que podria haver estat cobert ab un gran plafó de fusta. Devia servir pera audicions de música, y era capaç pera 5,000 espectadors. A continuació el Pòrtic d'Eumene (II, rei de Pèrgam), de més de 160 metres

1) E. Aboud : *La Grèce contemporaine* (Paris, douzième édition), p. 219.

2) Rubió y Lluch : *Op. cit.*, p. 12 m.

de llarg. Després el teatre de Bacus. L'efecte que devia fer aquest teatre colcat a redós de la montanya, ab bella vista sobre 'l Phaleron, Egina, etc., en aquells temps, el pòrtic al seu davant, l'escena en peu, les estatués... no es difícil d'imaginar. Avui, malgrat el mal estat en que's troba, no deixa d'impressionar la gran graderia de pedra, que, sembla era aïr, estava ocupada per una multitud que Plató fa pujar an el nombre de 30,000 espectadors, d'alguns dels quals resten gravats els noms en els magnífics sitials de marbre, en el rengle d'honor.

No lluny d'aquí's troba 'l monument coragic de Lisicrates. Fòra de l'Akròpolis y anant més a la periferia, trobarem altres monuments que procuraré descriure de pressa, començant pels situats al E.

En el carrer de Dionís l'Areopagita, camí del Phaleron, s'aixeca a un costat la porta d'Adrià en marbre pentèlic, que recorda la dominació d'aquest emperador romà. Per tot aquell lloc, llandant an el Parc d'Atenes, o Zappeion, y dintre 'l mateix, resten despullés de termes, d'alguna *villa* romana, etc.; y, dominant el conjunt, s'alcen les altíssimes y majestuoses columnes de l'Olympieion, o temple de Júpiter Olímpic, en mig d'una gran explanada rectangular de 205'50 metres de llarg per uns 130 d'amplada. Del colossal monument acabat de bastir y consagrat en temps d'Adrià, sols queden en peu 15 columnes, y una altra jau per terra, sos tambors enfilèrats, com succeeix ab les del Parthenon. En total havien sigut 104, d'una alçaria de 17'25 metres y de diàmetre entre 1'70 y 1'49 metres. Aquest temple era

ATENES : TEATRE DE BACUS

dípter, ab dues fileres de 20 columnes per banda y ab tres rengles a les fatxadés. Pausanias el va veure fet un veritable museu d'estatues.

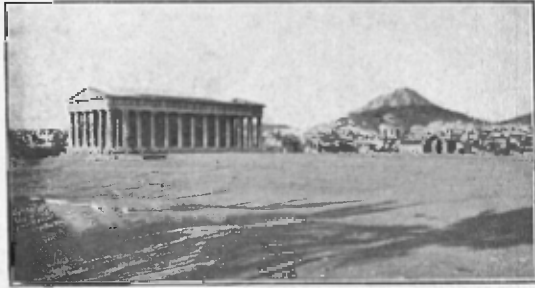
Més lluny, també vora 'l parc, el nou Estadi, tot de marbre d'una blancor que fereix la vista, degut a la munificència del patriota grec Sr. Avérof, que pagà tota l'obra. La seva disposició, el plan, tot es fet y calcat sobre l'antic, que durant els temps mitjans serví de pedrera. Es capaç pera 50,000 persones. La pista amida, de llarg, 204 metres, y d'ample 33. Els primers Jòcs Olímpics moderns varen celebrar-se l'any 1896. Està arredossat al Hymettos, la montanya de la mel, tant celebrada pels escriptors antics grecs y llatins.

La regió O. de l'Akròpolis es tot un maremànum de ruïnes y vestigis de diversos monuments : els de Philopappos (del segle III), tomba en memoria de C. J. Antioc Philopappos, al cim del turonet Museion; la presó de Sòcrates; el Pnyx o assamblea del poble (abans de que aquesta tingués lloc al teatre de Dyonissios); les roques de l'Areòpag, ont, segons piadosa tradició, Sant Pau pronuncià la celebrada homilia sobre 'l Déu desconegut, etc. Aquests endrets són el passeig obligat dels atenesos que, volent fugir del moviment de ciutat, van a fer salut y passen les tardes damunt dels diversos turonets que són altres tants punts de vista sobre la roca de l'Akròpolis, sobre la capital y la mar. No es extrany trobar-hi, a lo millor, un *papas*, fet un patriarca, ab la seva dòna, y un seguit de criatures; perquè ja es sabut que'ls clergues grecs no observen el celibat; per més que no es gaire freqüent veure-ls acompanyats de la familia pels carrers d'Atenes.

Al NO., y N. de lo que havia estat l'antiga Atenes trobem : El Kerameikos, vella necròpolis que guarda restes de diferents èpoques. Un carrer, l'*avinguda de les tombes*, que recorda 'ls *Alisramps* d'Arles, està plena de monuments funeraris, cippus, esteles, sarcòfegs, a un cantó y altra, y també a la vora 's troba la porta Dypila del mateix Kerameikos. El Theseion, del segle v.^e abans de J. C., temple dels més ben conservats que hagin arribat fins a nosaltres, sobre tot per fòra, malgrat el moviment que ha fet alguna columna a conseqüència dels terratrèmols, tant freqüents en terra grega, y la barbarie turca, que havia intentat enrunar-lo. No tant gran ni notable com el Parthenon, val la pena d'esser esmentat, sobre tot per lo ben proporcionat. El Dr. Rubió ja consignà, en la seva primera conferencia, com estava transformat en temps dels catalans, que hi tenien la llur iglesia de

Sant Jordi. A l'interior de la cel·la, a la qual s'arriba per una porta oberta en el mur lateral del S., hi ha instalat un petit museu epigràfic y d'antiguitats bizantines. El guardià que'ns va obrir la porta mereix que quedi immortalitzat, encara que no sé 'l seu nom, com a model dels de la seva classe.

Persona molt enraonada, ens ho va ensenyar tot ab entusiasme y completament possessionat del seu paper : tant, que va expulsar a una dòna que havia entrar sols per tafanería, y va renyar,

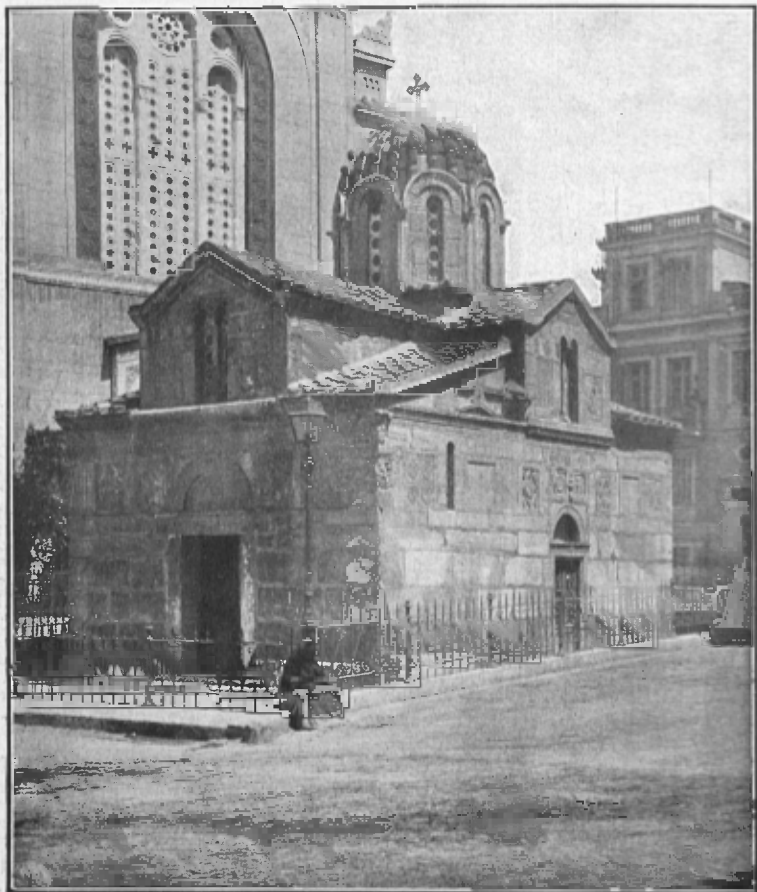
EL THESEION

a continuació, a dos homes que'ns havien seguit y portaven el barret posat. « Cal tenir més respecte en aquestes parets : estem en lloc sagrat », els va dir.

Després vénen un sens fi de ruïnes en el lloc que fou plaça pública de Atenes : l'Agora del Kerameikos, pòrtics com el d'Atala y el dels Gegants, l'Agora romana, la gran Biblioteca d'Adrià, temples, y tota mena d'edificis, en general en estat deplorable de conservació. Propera a la porta de l'Agora Romana, la torre dels Vents, que servia de rellotge hidràulic. L'aigua arribava per un aqüeducte del que queda encara un troç. A cada cara d'aquell octogon, en marbre blanc, hi són representats els vents, el Boreas, el Kephiros... en forma de figures alades volant pels aires, en posició quasi horitzontal. Aquí varem tenir la desgracia d'ensopegar ab un *cicerone* de lo més repatani, que s'empenyà en fer-nos aquest mal servei, empleiant un bilingüe d'italià y grec poc menys que inintel·ligible y omplint-nos de *illustrissimo signore*. Aquest cas es tant poc comú a Atenes com es freqüent a Italia.

Crec que ab això ja n'hi ha prou pera tenir una noció de les antiguitats principals que queden en peu de les moltes que vegé Pausanias. Y, al parlar d'aquest, me refereixo sempre al seu preciós llibre, *Viatge històric de la Grecia*, Baedeker de l'antiguitat, que millor que cap altre registra tots els monuments de la patria de Pericles y de l'Atenes de l'emperador Adrià.

De la ciutat mig-eval es coneguda, pels que assistiu a les conferències d'aquest CENTRE, la part més interessant : la de l'època catalana. Sols he d'afegir que de lo poc que's conserva de l'Atenes

ATENES. LA PANAGIA GORGOEPIKOOS

bizantina són les iglésies conservades en mig de les places de la ciutat moderna, les quals fan pensar en les reduïdes dimensions de la capital grega en aquells temps. Aitals capelles fan l'efecte talment de casetes de suro. La Panagia Gorgoepikoos, antiga catedral, al costat mateix de la moderna, data del segle IX.^è. Comptant-hi la cúpula, no té més que 12 metres d'alt, 7 de fatxada y 12 de llarg. Es una joia. Per

l'estil són les Kapnicarea, Sant Teodor, la Panagia del gran Monastir,¹ etc. Ademés, a la vessant N. de l'Acròpolis, hi ha les ruïnes de l'iglesia franca de Hyapanti. De l'època turca lo principal són els carrers y carrerons, únics llocs ont se poden trobar els pocs vestits típics que encara es conserven, així com en llurs cafès se veuen individus fumant mandrosos el *nargilé*.

La ciutat moderna, que ocupa lo que havia sigut l'Atenes clàssica y bizantina, y molt més, s'aixampla cada dia ràpidament. Limitada a l'E. pel mont Lycabettos y el Strephís, els flanqueja y s'hi enfila, tot allunyant-se del Pireu y la mar al S. Lo que era poblet abans de l'independència, es avui una capital europea. Fent contrast ab els carrers estrets y miserables turcs y mig-ivals, la ciutat

NEN HABILLAT A LA GREGA

nova, tota llum, tota blancor, com poques ciutats puguin haver-hi, s'extén en espaiosos carrers y passeigs, que fan més amples encara, les cases baixes de dos o tres pisos.

1) Sobre la primera que hem citat vegi-s l'interessant estudi *Die Mittelbyzantinischen Kirchen Athens*, de Karl Michel y Adolf Struck, de l'Institut Arqueològic Alemany d'Atenes, publicat en els «*Mitteilungen*» de 1906.

En general no es un gran gust el que ha presidit en l'edificació : per tots els carrers, per les places, trobareu una casa, una academia, ab fatxada de Parthenon o de qualsevol temple antic. El nostre taller den Masriera s'veu repetit a cada pas, lo qual produeix certa monoto-

VISTA GENERAL D'ATENES. AL FONS EL LYCABETTOS

nía; afegit allò a que les grans vies se tallen en angle recte, com a la Barcelona nova. Això no vol dir que no n'hi hagi, de carrers típics, com el d'Hermes, ple de botigues, y el d'Eolo, un dels més concorreguts, ab els seus canviadors de moneda, que tenen per tot establiment una reduïda botiga ab un taulell a sobre mateix de l'acera, y res més.

Com edificis principals, se poden citar l'Academia fundada pel baró S. G. Sina, l'Universitat, la Biblioteca Nacional o Biblioteca Vallianos, del nom del seu fundador; el Banc, el Museu Nacional, l'Escola Politècnica, el Teatre Municipal, fundat per Singros; l'Arsakeion, el Zappeion, el Varvakeion, y altres acabats en *eion* que porten el nom del seu fundador : Arsakeion, d'Arsakis; Zappeion, dels Zappas; etcètera. A Grecia, ont l'Estat es tant pobre, són generalment els parti-

culars que fan deixes al morir, o construeixen ja en vida algun edifici de cultura o beneficència. Y no solament són els habitants de la Grecia propiament dita els generosos donadors, sinó que ara es un patriota grec que viu a Alexandria qui deixa un milió, dos milions pera fundar un hospital; ara

un de qualsevol altra part qui crea una academia. Lo qual esdevé sovint. Y, no obstant això, cada dia s'imposa més la necessitat de nous *evergetes* que vulguin carregar ab les despeses de molts edificis oficials y públics, entre altres els dels Ministeris, que fan pena com els tenen: ni una tenència d'arcaldia o l'edifici més mal posat de per aquí.

ATENES : CARRER EN FORMA DE BAZAR

Què compon un

despaig de l'Ajuntament de Barcelona, que a Atenes seria d'un luxe mai vist! El Palau Reial mateix sembla per fóra una caserna. En quant a les iglesies cismàtiques modernes, hi ha la Gran metròpoli, lletja, conjunt abigarrat, d'estil mig clàssic, mig modern, feta ab les despulles d'una infinitat d'iglesietes bizantines. La catedral catòlica tampoc ofereix re de notable.

Atenes, animada al dematí, sobre tot vora 'ls mercats, pels crits dels compradors y venedors semblants als nostres y pel tràfec consegüent en tot gran centre de població, devé poc a poc una ciutat morta mentres el dia va avançant fins al pic del sol. (Parlo, naturalment, de l'estiu, època en que hi varem viure.) Havent dinat tothom se tanca a casa seva pera fer la mig-diada esperant que minvi la calor. Molts dies vaig sortir en aquesta hora, y, atravesant aquells carrers caldejats

com un desert africà, me n'anava cap al jardí públic a seure en algun banc a l'ombra benèfica d'un arbre. Tres o quatre desvagats me venien a fer companyia, y el punt quedaven adormits. Ab la gramàtica grega a les mans, me feia l'efecte de vetllar-los, per més que alguna vegada també se'm tancaven les parpelles d'un excès de fadiga. De sobte 'm desvetllaven els crits de *χρὸο νερό* (aigua fresca!) d'un

CATEDRAL CISMÁTICA

home que'ns venia a oferir el líquid refrigerant. Dies hi hagué per altra part, que havíem provat de visitar alguna persona coneguda ; y, encara que fos una mica més tard, era inútil: la casa semblava deshabitada y no se'ns rebia.

A mitja tarda torna la vida normal. Els carrers, botigues, pastisseries comencen paulatinament a omplir-se de gent, les multituds assalten els tramvies que porten als afòres, y arreu cotxes y automòbils animen els carrers de la ciutat ressucitada. El centre del moviment se concentra a les places de la Concordia y de la Constitució : aquella, punt de partida de les vies principals; aquesta, voltada dels primers hotels y davant per davant del Palau Reial. Quantes vegades ens hi deixavem caure, a darrera hora de la tarda, després d'un dia de treball,

de visites a les societats savies, descansant, a més, d'una diada calorosa! La plaça era plena en gran part per les taules dels concurrents als cafès, ab música d'un parell d'orquestrs, els sons de les quals se confonien ab la cridoria dels venedors dels 'Εμπρός, 'Αστραπή, 'Εστία, de la legió de cira-botes (loustros), o dels que despatxen bitllets de la rifa! Com penso en aquelles tardes agradables! Un metge grec, a qui faig públic desde aquí 'l nostre profon reconeixement, el Sr. Maurakis, ens-e solia acompanyar.

Altres dies sortiem fóra d'Atenes a esperar l'hora de sopar. Deixeu que us parli d'aquests deliciosos voltants, que encara, de recordar-los, ne sento grat. Al NE., a uns 15 kilòmetres, que fa 'l tren en tres quarts, se troba 'l poblet de Kephissia, que ve a esser un dels oasis que's poden trobar en mig de l'àrida Atica. Es un dels llocs preferits per la gent rica atenesa, que a l'estiu hi passa les tardes : tant es agradable la frescor dels seus jardins y boscos y l'abundor de les seves aigües. Families hi ha que hi sopen y tot, no tornant a ciutat fins a mitja nit. Lo mateix varem fer nosaltres el dia que'ns va convidar el que aleshores era rector de l'Universitat, Sr. Kubarissos Stephanos, persona il·lustrada, d'un caràcter tot alegre, de conversa molt variada. Aquest bon amic, a qui havíem conegut poc abans a l'Universitat, ont ens va rebre recitant de memoria, en francès, l'elogi català ja famós del Castell de Cetines, ens va conduir per tots aquells caminals ombrejats, ens ensenyà la dèu caudalosa del Kephalaria, ab l'entusiasme més gran, enamorat, com bon patrici, del detall més insignificant. Desde allà s'ovira, majestuosa y relativament propera, la silueta del Pentelikon (Pentelic), la gran montanya de 1.108 metres que quasi mai, desde temps anteriors a Pericles, ha deixat de subministrar els seus preciosos marbres pera bastir-ne les meravelles colossals de l'Akròpolis.

Una altra excursió pels voltants d'Atenes es la que vaig fer mig a peu, mig en tramvia, acompanyat del Sr. Maurakis, seguint, a l'O. de la ciutat, l'Academia ont Plató fundà la seva escola filosòfica; més amunt, Colona (L'*Edip a Colona* 's refereix an aquest lloc). En un montícol, la tomba del arqueòleg Otfrit Muller, ab una estela commemorativa. A sota una altra d'allà mateix, hi fou posat el cor de l'orientalista Ch. Lenormant, pare de Francisco Lenormant. Més enllà encara, tirant cap a NO., Kolokyzó, un petit poblet vora 'l riu Kephissos (Cefis). Tot aquest cantó, ple de jardins y passeigs, sembla un xic

la nostra Bonanova, encara que menys urbanitzat. Passant després per Sebolia, varem anar a parar a Patisia lloc també d'esbargiment encara que no tant bonic com Kephissia. Era ple de gent, distribuïda en diversos cafès en mig d'un parc y contemplant com una colla de napolitans, ballaven y cantaven sobre un cadafalc a estil de llur país.

Pel cantó de mar, la principal y potser única sortida dels atenesos es la magnífica platja del Phaleron (Faler), a la qual s'arriba en tramvia, en tren elèctric y de totes les maneres desitjables. La badia del Faler, d'uns 2 kilòmetres y mig està molt a la vora del Peiraieus (Pireu) del que la separa al E. la península de Mounykhia. Forma com una circumferència. A un cantó extrem, o sigui de la part oposada al Pireu, el Faler vell no tant concorregut com el Faler nou, encara que potser més bonic. En canvi, aquest darrer, fet un ver-tader lloc de moda, aont acut lo millor de la bona societat, ab hotels esplèndids, ben europeus; restaurants, banys. Com hi vaig disfrutar (el lloc es immillorable) el dia que'ns hi va portar el Sr. Constantí Rados, secretari de la «Societat Històrica y Etnològica d'Atenes»! Al lluny la ratlla de l'horitzó presenta solucions de continuïtat per mor de les illes que hi apareixen. Més a la vora, ancorats a la rada, alguns vaixells de guerra de la pobra esquadra grega.

Un dels punts més indicats pera fer una excursió o passejada es el cim del Lycabettos (Licabet), aquesta montanya que s'alça en el cantó més modern de la ciutat. Hi vaig pujar, un dia, ab el simpàtic Maurakis. Una capelleta pobra y rònega dedicada a Sant Jordi, y molt popular, segons sembla, entre 'l poble, y com ho mostren nombrosos ex-votos, està al cap-d'amunt, a uns 277 metres. La vista panoràmica desde 'l lloc es extensa y superba : a baix, als peus, la ciutat ab l'Akròpolis; a tot el voltant l'Atica, ab les montanyes del Parnessos, el Pentèlic, l'Hymetos (Himet), la mar ab el port del Pireu, els Falero, l'illa de Salamina y d'altres.

Y ara us haig de referir la vida que's fa a les vetlles. Gran part de la gent passen fins a mitja nit en els voltants de que a suara us he parlat; part omple 'ls cafès del Zappeion y els teatres, que no són pocs. En els dies que varem viure entre 'ls atenesos, me va vagar prou d'assistir a llurs representacions. No sé pas com deuen esser els d'hivern, el Reial, el Municipal : els d'estiu són a l'aire lliure; a lo més, si plou, coberts per una lona. Els seients, de fusta, senzills, alguns una mica massa. Això sí : s'està ab molta comoditat, ajudant-hi la fresca deli-

ciosa de les nits. En quant a les representacions, gairebé no caldria parlar-ne, o s'ha de prendre a broma de tant malament que ho feien, fòra d'alguna que altra companyia bona, com la d'una tal *Kybele*, actriu smirniota que treballava al *Barieté* y la de la *Nika*, del Teatre Syntagmatos. La música sol estar a l'altura de les representacions. Dit sigui de pas que'l poble grec actual no es massa artista que diguem y no pot esser altra cosa en un país europeitzat de fa quatre dies. La música que vaig sentir aquella temporada va esser música lleugera, d'opereta, de *zarzuela*, començant per l'espanyola : re de Wagner, per exemple. Es clar que a l'arribar a la capital, de lo més que'ns interessava conèixer, era 'l teatre grec clàssic. Un dia que anavem a veure la representació d'una tragedia d'Esquil (si no m'erro), no sé per quines raons no'ns fou possible. En canvi 'ns varem haver de contentar ab alguna que altra comedieta en grec modern y traduccions d'obres com *La Tosca* (el drama), *La Mascotte*, la cèlebre *Viuda alegre* (que no havíem deixat de sentir, se pot dir, ni un sol dia d'ençà que erem fòra de Barcelona) y *El Dúo de l'Africana!* Haig de confessar que aquesta última 'm va divertir de debò, per més que a Barcelona m'avorreixi. Y podeu pensar la gracia ab que ballarien la jota aquella bona gent! Quin efecte més ridícol, y, a l'ensem, quina profanació pera la llengua d'Homer, rebaixada a traduir obres insubstancials com *El Dúo* o *La Granvía!* Y també fa riure llegir certs paragrafs traduïts en una llengua macarrònica, noms de *vaudevilles* y comedietes transcrits en una llengua que tanta es la veneració ab que la mirem desde petits, que'ns es difícil creure que pugui servir pera les vulgaritats modernes!

Vos he parlat breument de la ciutat d'Atenes : y, dels seus habitants, què us dirè? La bellesa de la raça grega s'ha fet talment cèlebre, diu ab molta raó l'Edmond About, y els viatgers esperen ab tant delit trobar a Grecia els tipus de Venus de Milo, que's creuen burlats a l'arribar a Atenes¹. Les ateneses (no'n diré tant de mal, respecte al seu físic, com el susdit escriptor) no són, efectivament, lo que un creuria : les belleses gregues, per lo regular, estan confinades a certs endrets de l'interior y en algunes illes. En quant a l'home, el tipus d'un atènès se confondria ab qualsevol de nosaltres.

Desde que he tractat els helens sento per ells gran simpatía, y sem-

1) About. Op. cit. p. 39.

pre considero aquell poble digne de millor sort, y 'm sabria greu que algú 's pensés que la Grecia que he cregut sentir es la que'ns ofereix l'About : més aviat es la que traspua de les planes den Deschamps en son llibre *La Grèce d'aujourd'hui*¹, y la den Chateaubriand en el seu *Itinerari* de París a Jerusalem. A la nostra terra se sol tenir als grecs en concepte de gents poc formals, perfidioses : de vegades, tal volta, perquè 'ls considerem successors d'aquell baix imperi bizantí d'història tan poc exemplar, o, desde un altre punt de vista, perquè no veiem més grecs que'ls mariners dels barcos que de tard en tard toquen els nostres ports. Jo 'ls vaig trobar gent formal, seriosa y extremada ment servicial, sobre tot les classes populars. En podem donar fe : si cercavem (pera citar algun exemple) una casa, un carrer, sense èxit, ens sortien a ilustrar el porter y la portera, y els veïns y llurs criatures, y tothom, ab desig de servir-nos ben desinteressadament y no per l'esperança *napolitana* y universal de la propina, que ab prou feines si es coneguda a Grecia. Els cotxers, an els quals no se'ls en sol donar, rebien lo que era ben bé seu ab senyal d'agraïment y llevant-se 'l barret ab una gran cerimònia. Això sí que ho tenen els grecs : que són molt cerimoniosos. Es curiós el gest oriental pera dir que no "οχι, aixecant ab posat seriós la mà o mans, el cap tirat cap endarrera. Aquest caràcter cerimoniós va lligat a una certa indolència que trascendeix a la vida pública. Mai varem poder apreciar millor el moviment actiu, la vida intensa de la nostra ciutat, que al llegir els diaris catalans que'ns varen enviar de Barcelona.

Es innat en aquella gent l'amor a l'independència. El patriotisme grec (n'es un cas els donatius dels *evergetes* de que abans he parlat) arriba a esser exagerat : jo'n diria ridícol *chauvinisme* si no pensés que la Grecia jeia fins fa poc sots el jou del pitjor enemic que pot tenir un poble cristià a Europa. Crec que, passant el temps, se posaran en el vertader punt, no havent-nos d'extranyar tampoc el seu estat actual, que al cap i a la fi es el propi dels pobles oprimits tot just comencen a respirar els aires de llibertat. Aquest patriotisme 's tradueix, abans que tot, en odi reconcentrat a Turquia. Els dies que nosaltres varem viure en aquells països, els diaris venien plens de menaces, d'insults contra la Porta. Diariament era una nova malifeta, comesa pels súbdits del Soldà (un assassinat de cristians, lo que fos), tot relacionat

1) París, Colin.

ab l'enotjosa y eterna qüestió de Creta : semblava que la guerra anava a esclatar d'un moment a l'altre. Y potser algú ja somniava en la reconstitució de l'antic imperi de Bizanci. Y bon segur que, sense l'auxili d'Europa, no'ls hagués sigut fovarable la sort, baldament haguessin combatut ab l'heroïsme de la seva guerra de l'independencia. Per ara s'han de contentar ab l'esperança de realitzar algun dia la *μεγάλη ιδέα*, (la gran idea), ab posar per capçalera d'algun diari (la «*Πατρίς*») l'àliga de doble testa de Constantinoble, ab tenir un príncep hereu que's diu Constantí, per si mai li arriba l'hora de continuar la nomenclatura interrompuda ab el XII de la serie. Tampoc solen sentir gaire simpatía per tot lo que signifiqui llatí o europeu : se troben completament aïllats, sense altres pobles que'ls siguin germans; de manera que no's consideren pas formant part d'Europa. A més, sols recorden que l'Occident envià les seves gents que dominaren la Grecia en època de postració y decadencia completa de la terra dels heroes, y obliden en canvi 'ls beneficis que li deuen, perquè «llatins foren els defensors més valerosos de Constantinobla durant el seu darrer siti; llatins aquells qui retardaren alguns anys la caiguda del Peloponès y aquells que's mar tingueren en les illes de l'Arxipèleg, molt temps després de la ruïna total de l'imperi grec; llatins aquells qui reconquistaren la Terra Santa y contingueren, ab el gran moviment religiós y polític de les Creuades, l'impuls de l'invasió otomana; llatins aquells qui donaren el cop de mort al poder de Turquíia en les aigües de Lepant; y, si no als llatins exclusivament, an ells en gran part dèu la seva resurrecció l'antiga Helada, perquè ells foren els qui acabaren d'una vegada ab les forces de llurs opressors en el combat naval de Navarino!»¹

Baix l'imperi d'aquests prejudicis no ha d'extranyar que l'Edat mitjana, fins ara l'hagin passada per alt, com si pera ells no hagués existit, y que dels catalans parlin no gaire bé, per més que ara no es com en anys passats. Sortosament els savis comencen a preocupar-se dels temps mig-evals. La gran figura den Lambros, dedicat desde la seva joventut an aquests estudis, es prova palesa d'aquesta corrent, tant patriòtica com la que estudiá 'ls temps clàssics o la que prepara 'l pervindre de la Grecia. Y avui també existeix en Atenes una societat bizantinòloga, ab la seva corresponent revista, *βυζαντις*, apart de la «Societat Històrica y Etnològica», que manté un museu d'objectes

1) Rubió y Lluch : *Catalunya a Grecia*. (Barcelona, 1906), p. 19.

mig-vals y moderns, sobre tot de la guerra de l'independencia.

Además tot això que acabo de dir no ha de fer creure que l'extranger sigui mal vist per aquella gent. Precisament es lo contrari, donat el caràcter formal y l'hospitalitat gregues. Aquesta darrera es verament admirable, y per fer-vos-la comprendre bastaria 'l testimoni de D. A. Rubió, el qual recordarà sempre ab agraiment que en la seva primera anada a Atenes, greument malalt de la vista, va rebre mostres del més alt sentiment caritatiu per part d'una familia atenesa, pera ell desconeguda que'l va hostetjar a casa seva, y d'alguns bons amics que'l visitaven y consolaven en sa desgracia. A més, per lo que vaig veure, a Atenes y a altres poblacions, tenim bons amics que's preocupen per les coses de la nostra patria, que'n parlen ab molt bon sentit y 's planyen de que no siguin més estretes les relacions entre abdós països. Vui fer constar els noms d'alguns d'ells com públic regoneixement a llurs serveis mertres trepitjàrem terra grega : el Sr. Cleon Stephanos, germà del rector de l'Universitat, entès antropòleg, gran coneixedor de la toponimia y toponomàstica de la seva terra, d'un tracte amabilíssim y afable sobre tota ponderació; el Sr. Svoronos, director d'un important museu numismàtic y de la revista *Journal international d'archéologie numismatique* que té canvi establert ab les publicacions de l'«Institut d'Estudis Catalans», seguint les bones relacions entaulades l'any passat; el senyor Constantí Rados, de la «Societat Històrica y Etnològica», ja esmentada, gran *causeur*, home que ha viatjat per tot Europa, desitjós de conèixer la nostra ciutat y entusiasta admirador de l'història de Catalunya, en particular de l'antiga marina catalana; en Simiriottis, amo de la millor casa de fotografies de la capital, ab qui vaig simpatitzar desde 'l primer moment, tant era de caràcter bondadós y servicial; y, pera no esser interminable, deixo de repetir noms que ja he citat.

Y, tornant endarrera, haig de dir que'l poble grec es eminentment frugal, sobri (com tindré ocasió de provar-ho al ressenyar el viatge per l'interior del país), solament aficionat al cafè y a beure aigua, l'embriaguesa essent poc freqüent entre ells : gent que no solen tenir passions violentes y de costums molt morigerats.

Respecte a la religió. Els moderns habitants de la Grecia solen esser de sentiments religiosos y miren ab respecte llurs eclesiàstics. Es una nota digna d'esser apuntada la de les funcions de culte en llurs temples. Veuriu, en les festivitats, l'iglesia plena, sobre tot d'homes,

que assisteixen drets y ab un posat seriós, y si volem devot, atents a les cerimònies celebrades ab gran faustuositat. El *papas*, de llarga barba, revestit de pomposos ornaments, se dirigeix de cara al poble, encensa, beneeix ab parsimonia y solemnitat, prega pel rei, per la patria, pels que lluiten per l'independencia de la nació, etc., alternant en els seus cants ab la capella de música. Aquestes cerimònies, per això, son bon xic semblants a les catòliques del ritus grec, de la mateixa manera que les iglesies cismàtiques quasi's podrien confondre ab les catòliques, d'aquell país sobre tot. La principal diferencia respecte a les darreres, consisteix en que entre 'ls grecs es caracteristica l'ausencia d'estatuaria en les iglesies, ont sols se venera els sants en quadros o relleus, com s'hi perdurés un ressabi d'iconoclasticisme. Nostre Senyor, la Verge, que es per a tot arreu, Sant Joan Crisòstom, Sant Basili, Sant Gregori, Sant Ignasi d'Antiquia, Sant Jordi... aquests sants no falten mai; y, a l'entrar a les iglesies, veureu la figura d'algun d'ells colocada damunt d'un faristol en una mena de quadro que'ls fidels, un cop entrats y havent-se senyat, besen respectuosament, encerent-li un ciri com ofrena.

El catolicisme té a Atenes y a tota la Grecia, exceptuant algunes de les illes, pocs adeptes y encara la gran part són estrangers. La capital, arquebisbat catòlic, compta ab un nombre reduït d'eclesiàstics. La Catedral, de bastant mal gust, està mancada, segurament pera esser més ben mirada de part del cismàtics, de tota mena d'estatues, y gairebé tots els sants que s'hi veneren (ho recordo vagament) són comuns a les dues religions.

Mai podré oblidar les festes que van tenir lloc en aquella Sèu durant la nostra estada, una d'elles en honor de Joana d'Arc, sobre tot, la de la diada de Coropus. Aquest dia, abans de celebrar-se la missa, s'organitzà una professó que va voltar pels jardins que enroonden el temple. Una pila de nenes, alumnes d'escoles catòliques de monges franceses, ab penons y creus, llurs capets coronats y portant cistelletes plenes de flors, de ginesta, precedien Nostramo portat sota tàlem per l'arquebisbe. Els cants sagrats dels assistents se confonien ab l'animat repic de les campanes tocant a festa. Acabat l'ofici, els fidels, ab faç alegre y satisfeta, s'esperaven a la porta principal, com succeeix en els nostres pobles a sortida de Missa major. Fou una festa enternidora, que, en mig de la seva senzillesa, recordava la tant popular a Catalunya. Es en ocasions com aquella que un hom pot comparar

la distància que separa abdues religions y pensar que l'iglesia cismàtica o *ortodoxa*, com ne diuen ells, a pesar de lo aparatós dels seus actes de culte, sembla cosa morta, com una branca arrancada del seu tronc

ESTELA DE DEMETRIA Y PAMPHIL

y dividida cada vegada més, sense nous sants, sense ordres religiosos,¹ filla completament del Baix Imperi. Si subsisteix (val a dir que n'estan ben aferrats), se deù potser principalment al seu caràcter nacional, a ser arma patriòtica, perquè la seva història va lligada estretament a la de la moderna independència dels helens. Els seus clergues foren els primers en predicar la guerra santa contra els seguidors de Mahomet: un patriarca, la tomba del qual se

veu a l'interior de la Catedral cismàtica, morí martiritzat pels turcs, abans de traïr la causa de la seva religió.

Y ara dues paraules sobre el culte dels morts. Pocs són els pobles que hagin consagrat a la memòria dels difunts un culte més gran. No hi ha més que visitar els monuments funeraris del Kerameikos, els vasos de Marbre de Maraton, les meravelloses esteles del Museu Nacional, pera donar-se compte del lloc que aquest sentiment ocupava en la vida de la República.²

1) Encara subsisteixen a Grecia un cert nombre de monestirs que van minvant ràpidament, sobre tot per lo que mira a les Monges, que crec quasi s'han extingit.

2) *Athènes*, per Adolphe Thalasso, en el *Figaro Illustré* (Paris, Janer 1908); interessant article que dona una idea molt exacta de la capital grega.

El respecte envers els difunts perdura avui en dia entre 'ls grecs. La ciutat està en l'hora de més animació, la gent omple 'l carrer, y veureu que de sobte tothom se detura, els que seuen a les tauletes dels cafès s'aixequen, senyant-se, tots ab el barret llevat : es que s'escau el pas d'un seguici fúnebre, portant les despulles d'un que fou, posades en mig de flors y ab la caixa destapada, per calor que faci.

Això 'm porta a referir-vos dues anècdotes pertocant al mateix assumpte. Un dematí havíem anat a l'iglesieta de Santa Irene, que era mig a les fosques. Enlluernats per la llum del carrer, no sabíem ont posavem els peus; y veus-aquí que a lo millor quasi ensopego, en un recó, ab un bulto que resultà esser un difunt colocat en el seu bagul, però obert, tot abandonat; perquè sembla que tenen costum de portar els cadavres a l'iglesia pera deixar-los-hi tota la nit. Després varem veure una dòna, segurament extranya a la familia, que'l devia haver vetllat.

En altra ocasió, al sortir del cementiri, varem presenciar una escena trista y ridícula a l'hora. Sigui dit de pas que aquella necròpolis té bastant de les nostres, y molt de pagà en esteles y tota mena de monuments funeraris per l'estil dels antics. Els pobres hi són enterrats a terra ab una senzilla creu de fusta al damunt, y la gent se diu que hi va de tant en tant, y no sé què's fan de practicar-hi un forat en el lloc sota 'l qual reposa 'l cos enterrat, y hi tiren vi o alguna altra cosa que creuen serveix pera coadjuvar a la desinfecció. Adjunt al cementiri s'aixeca un oratori ont el capellà reb el seguici mortuori y canta les absoltes pel difunt. Aquell dia poguerem assistir a una cerimonia de tal mena. Al bell mig de l'iglesia estava colocat el cadavre d'una dòna, ab les seves flors, una estampeta de no sé quin sant a les mans, voltant-la diversos individus de la familia y parentela. Dos cantors, de seglar, sentats en setials a vora del presbiteri, alternaven el cant ab unes oracions dites de la manera més ridícula y irrespectuosa que us podeu imaginar. De tant en tant, el *papas* que presidia, resava y cantava també; y un altre assistent encensava. Al punt d'abandonar l'iglesia començaven els grans plors y gemecs de tots els presents, sobre tot d'unes dònes que jo diria que eren llogades pera això, planyidores que encara existeixen a Grecia si he de creure lo que diu algun escriptor ¹.

1)* Thalasso : art. cit.

Pera acabar aquestes curtes notes referents a Atenes caldria parlar de les Escoles que hi tenen instal·lades alguns estats europeus, de llur constitució y funcionament. En les repetides ocasions que les varem visitar, posant-nos en contacte ab llurs distingits membres, poguerem apreciar lo seriós dels treballs que porten a cap. No m'es possible entretenir-m'hi, perquè no ha sigut aquest el meu objete. Sortosament les publicacions de la major part d'aquells centres de cultura se reben a Barcelona, de canvi ab les del nostre «Institut d'Estudis Catalans».

RAMON D'ALÓS

(Acabarà.)

GRAN SETMANA DE SPORTS D'HIVERN

EXCURSIONS Y CONCURSOS

El gran arrelament que han tingut a la nostra terra els sports de neu, introduïts y conreuat en aquestos darrers anys per la Secció Sports de Montanya del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA; la falaguera acullida arreu dispensada als nostres *skieurs*, que durant les passades hivernades han creuat les nostres altes serralades pirenenques; l'èxit del Primer Concurs Català de Luges, celebrat al Montseny l'any 1909; y l'entusiasme que regnava y regna entre els nostres aficionats y consocis; han fet que's pensés en la conveniencia d'organitzar una setmana esportiva al Pireneu ab motiu de la celebració del nou Concurs Català de Luges y de les diverses curses de skis

y bobs que desde temps venien preparant-se.

Les condicions topogràfiques de la xamosa vila de Ribes, les atencions sempre rebudes per part dels seus habitants, y la creació en la mateixa d'una Secció d'Esports, determinaren a la Jurta de

la Secció Sports de Montanya del nostre CENTRE a escollir dita vila com a centre o punt de partida de les excursions, concursos y demés actes a celebrar durant la dita setmana.

Aquesta idea va ser entusiàsticament acollida en aquella encontrada, y tot Ribes va apressar-se a oferir la seva cooperació, donant tota mena de facilitats y compromentent-se a organitzar una serie de festes en honor dels excursionistes, a fi de fer-los més agradosa la llur estada en aquella població durant els dies de dita setmana.

Posats d'acord, els nostres companys de la Secció esmentada, ab les autoritats y associacions de Ribes, va procedir-se seguidament a l'organització de la mateixa y dels actes a celebrar ab dit motiu, convenint-se en donar la deguda importancia a les curses de skis y bobs y al Concurs de Luges, y confeccionant-se el següent programa, que ha sigut ja aprovat pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y llançat a la publicitat.

Diumenge 29 de Janer. A la una de la tarda : Arribada dels excursionistes a Ribes y recepció al casino «Il·lustració Ribense.» — Després de dinar : Visita y inauguració de la pista ab exercicis preparatoris de luges y skis; y sardanes a la plaça. — Al vespre : inauguració del patinatge, gran festa nocturna y il·luminacions.

Dilluns 3 de Janer. Excursions facultatives al Salt del Grill y Gorges del Freser. A Pardines y Collada Verda. Al santuari de Montgrony. Al Taga (2071 m.)

Dimars 31 de Janer. Excursió a Nuria y Nou-Creus, dormint a dit santuari. Exercicis de skis y luges a la pista de Navà.

Dimecres 1 de Febrer. Excursió de Nuria al Puigmal (2909 m.), y retorn a Ribes pel Pla de Les Salines, Dorria y Planés. Ascensió a Sant Antoni (1777 m.). Patinatge. — Al vespre : Festa y ball al casino «Il·lustració Ribense».

Dijous 2 de Febrer. Al matí : Instal·lació del campament de la Secció Sports de Montanya del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. Cursa de luges pels paisans de Ribes. Sardanes a la plaça. — Al mig-dia : Arribada de la caravana automobilista de Barcelona y recepció a la Casa de la Vila, ont l'Ajuntament obsequiarà als excursionistes ab un vi d'honor. — A la tarda : Exercicis y proves de skis (salts, obstacles y estil). — Al vespre :

Il·luminacions, sardanes y funció al Teatre del Taga, dedicada als excursionistes.

Divendres 3 de Febrer. Excursió a les Valls de la Molina en automòbils y carruatges, y curses de skis, bobs y luges; dinant a la Molina y retornant al vespre a Ribes, ont se celebrarà ball a la societat «La Barretina».

Dissabte 4 de Febrer. Cursa de bobs, campionat. — Proves de luges pera senyoretetes. Curses de luges y skis pera nois. Patinatge y sardanes. — Al vespre : Serenata pel chor «La Constancia Ribatana».

Diumenge 5 de Febrer. Concurs Català de Luges (campionat): Curses pera senyoretetes y parelles. Cursa de bobs (equips mixtes). Curses de skis; campionat, obstacles y salts. — Al vespre : Repartiment de premis, balls populars, festa al patinatge, il·luminacions, concerts y gran cotillon al local d'«El Taga».

Aquest programa ha sigut curosament imprès y repartit profusament, com també ho han sigut els elegants cartells y segells, deguts a la ploma del reputat artista Sr. Llongueras.

Actualment la Junta de la Secció Sports de Montanya està ultimant tot lo referent a l'organització tècnica de les curses, pera 'ls detalls de les quals, referents a inscripció y reglament, com pera tot lo referent a estatges y demés datos, poden dirigir-se, totes les persones a qui interessi, al local del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, y durant els dies de les festes a l'oficina d'informacions que s'establirà en el casino «La Il·lustració Ribense», de dita vila.

Pera dites festes y concursos ha quedat constituït un Comitè d'Honor, format per D. Eusebi Bertrand, diputat a Corts per aquell districte; D. Isidre Rius, president de la Diputació Provincial de Girona; D. Tomas Montagut, diputat provincial, D. Francisco Bordanova, alcalde de Ribes; els senyors marquès d'Alfarras, Cenarro, marquès de Marianao, Marial, Sanllehy y Baixeras, presidents respectivament del «Círculo Ecuestre», «Real Asociación de Cazadores de Barcelona», «Real Automóvil Club de Barcelona», «Club Deportivo», «Sociedad de Atracción de Forasteros de Barcelona», y «U. V. E. Turing Club Nacional», junt ab els presidents dels «Centres Excursionistes» de Lleida, Manresa, Sabadell y Terrassa, dels del «Club Mon-

tanyenc» y Secció de Sports y Excursions del «C. A. D. del C. y de la I.», y D. César August Torras, que ho es del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Pera les diferents curses y concursos, han cedit premis, a més de les medalles y plaques y altres premis oferts pel propi CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y per la seva Secció Sports de Montanya, els senyors D. Frederic Ribera, Comas y C.^a, Lluís Mercadó, Joan Pons, Agustí Valentí y Eduard Schilling com també la Secció de Sports y Excursions de Ribes y les entitats «Real Asociación de Cazadores», «Sociedad de Atracción de Forasteros de Barcelona» y «Unión Velocipédica Española».

Res més ens cal dir, ja que, per altra part ens manca espai pera estendre-ns en detalls. Sols ens cal afegir que es d'esperar (y tot ho fa creure així) que dita setmana té un èxit assegurat, y que la celebració de la mateixa serà un nou triomf del nostre benivolgut CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

CRÒNICA DEL CENTRE

DESEMBRE DE 1910

EXCURSIONS

A MOYÀ Y SANTA MARÍA DE L'ESTANY. — El dia 10, en el darrer tren, els nostres consocis senyors D. Guillem de Barnola, D. Emili Llatas, D. Gabriel y D. Joan Roig, D. Lluís Valls y D. Eduard Vidal, sortiren cap a Vic, ont feren nit; deixant a primeres hores de l'endemà dita ciutat. pera dirigir-se, en carruatge, a Collsuspina y Moyà, ont arribaren a quarts de nou del matí. De Moyà, y després de visitada la població, feren via vers les rieres de Castellnou y de la Fàbrega, en el lloc del llur aiguabarreig formant la copiosa riera de Calders, que seguiren fins part d'avall de sota can Marfà y iglesieta de Sant Perc, visitant les fonts de Gust y de la Tosca y el pintoresc Molí de Brutons, retornant cap a Moyà.

A la tarda, en havent dinat, se dirigiren a l'Estany, visitant la seva renomada iglesia de Santa Maria ab son artístic absis y interessant claustre, de gran riquesa esculptural per la gran varietat de capitells que constitueixen son principal atractiu. A darrera hora sortiren en carruatge, retornant cap a Moyà y Vic, desde ont, l'endemà de matí, vingueren novament a nostra ciutat, portant una gran munier de datos y fotografies deis llocs visitats.

A RIBES, SERRA DE L'ABETAR Y VALL DE LA MOLINA : — Havent-se rebut notícies de que havien caigut nevades al Pireneu, els nostres companys de la Secció Sports de Montanya s'han apressat a organitzar varies excursions que servissin d'entrenament pera 'ls concursos y grans excursions a realitzar properament. La primera d'elles se va celebrar els dies 24 a 27 de Desembre, sortint cap a Ripoll y Ribes varis companys, que, capitanejats pels amics y valerosos sportmen Srs. Barnola (D. Guillem) Barenne, Muns y Santamaria, resseguien tota la vall del Rigart, la de la Molina y les serres de l'Abetar y pla d'Anyella, dedicant-se a la vida verament esportiva y a la contemplació dels variats paisatges y pintorescos panorames que per allí s'ofereixen a l'esguard dels excursionistes.

RESSENYES Y SESSIONS

DEL PUIG-LLANÇADA A LA VERRUGA. LES SERRES DE LA DRETA DEL RIGART. — En la sessió del dia 2, el nostre president, D. César A. Torras, va fer una detallada descripció topogràfica y pintoresca de tota la serra de la vora dreta del Rigart, ressenyant una interessant excursió per dita carena desde l'important cim de Puig-Llançada fins a l'alterós turó de la Verruga, presentant una bonica serie de clixés fotogràfics, que va anar projectant durant la seva disertació. Va acabar fent avinent lo apropiades que són aquelles encontrades pera practicar els esports d'hivern, y l'entusiasme regnant en aquelles valls pirenenques en pro de la celebració de concursos y aplecs esportius; dirigint, ab aquest motiu, grans alabances a la nostra Secció Sports de Montanya per les seves iniciatives y treballs.

LA NIT DE SANT JOAN EN EL PIRENEU. AL CARLIT. — El nostre consoci D. Joan Danès y Vernedas va donar una conferencia, el dia 9, ressenyant les seves impressions d'una estada montanyenca al Pireneu en aquella nit tradicional. Ab tal motiu va descriure l'itinerari y les belleses de les regions pirenenques del Freser, de Coma de Vaca, de Querença, de la Tet y del Querol, incloent-hi l'ascensió a la pica del Carlit. Acompanyà a la seva ressenya de projeccions fotogràfiques dels llocs descrits.

UN VIATGE PER ITALIA. — Els dies 16 y 30, el nostre amic y consoci D. Francisco X. Parès y Bartra, va donar les seves primeres conferencies de la serie projectada ressenyatoria del seu viatge a través de l'Italia. En la primera descrigué principalment les ciutats de Lyó y Ginebra, en les quals va aturar-se tot dirigint-se an aquell país, y les de Nàpols, Venecia, y Florença, dedicant la segona a Roma, y detallant tot lo possible, donades la naturalesa d'aquestes ressenyes, les belleses monumentals antigues y modernes d'aquelles ciutats, dels monuments y llocs més importants de les quals va presentar nombroses vistes fotogràfiques per medi de les corresponents projeccions lluminoses.

«LE BRESIL INCONU». — En la vetlla del dia 23, Mr. Guillot va donar una conferencia de propaganda descrivint aquell interessant país, principalment

la regió de l'Amazona, y ressenyant-ne les riqueses, els costums y manera de viure dels habitants y els progressos de la llur civilisació; acompanyant el seu treball ab diferents projeccions de vistes monumentals, de paisatges y de personalitats d'aquella república.

SECCIO DE FOLK-LORE

L'ANTIGA RELIGIÓ GREGA. — Va desenrotllar aquest tema, D. Feliu Duran, en les sessions d'aquesta treballadora Secció celebrades els dies 3 y 17 del darrer mes de Desembre. En la primera exposà 'ls caràcters generals d'aquella y la seva teogonia, y en la segona va parlar dels déus majors y divinitats inferiors, de la sanció ultraterrena y del culte, exposant les seves particularitats y fent un estudi acabat de la mateixa.

FOLK-LORE DE LES ILLES CANARIES. — El dia 31, D.ª Sara Llorèns de Serra, va donar a conèixer un molt interessant treball referent a l'antic y modern folk-lore de Canaries en ses diferents modalitats, presentant un vistós aplec de cançons populars, que foren cantades per la Srta. Adela de Cots y Verdaguer, acompanyada al piano per D.ª Pilar Rodon. Durant la sessió van presentar-se també varies projeccions fotogràfiques de costums d'aquelles illes.

CONVERSES D'ARQUEOLOGIA

Veus-aquí 'l programa resum de les donades durant el mes per D. Pelegrí Casades y Gramatxes, y que han vingut explicant-se 'ls dimecres de cada setmana ab acompanyament de les corresponents projeccions fotogràfiques :

Dia 7 : Conversa CXXXII. (5.ª de l'Escultura grega clàssica). Dels baixos relleus y de l'escultura funerària. Exemplars més notables del Muscu d'Atenes. — L'ur caràcter y vàlua artística.— Escoles de l'Italia meridional y del Peleponeso en el segle v abans de J. C. — El fris de Figalia.— L'escola d'Argos. — L'escola àtica en el segle iv abans de J. C. — Situació social y política d'Atenes durant la guerra del Peleponeso y després de la mort de Pericles. — Evolució de l'art esculptòric en dit segle. — Ses causes.

Dia 14 : Conversa CXXXIII. Influències de l'estat social de la Grecia en les arts en el segle iv abans de J. C. — Mestres del període de transició Cefirodoto. — Escoles gregues de dit període.

Dia 21 : Conversa CXXXIV. Praxiteles. — Datos biogràtics. — Obres del gran mestre. — Judici crític de les mateixes. — Els emuls Briaxcs y Leocares. — Les estatués.

Dia 28. Conversa CXXXV. Del monument conegut per Mausoleu de Italicarnaso. — Els autors. — Estudi de les seves restes, conservades en el Muscu Britànic. — Els mestres Selanion, Eufranor y altres. — Dels retrats en el segle iv abans de J. C. — Obres més característiques d'aquest genre. — Escoles. — Principals estatués. — Esteles funeràries àtiques.

NOVA.—*Concurs Fotogràfic*.—Ab ocasió de celebrar-se la setmana esportiva organitzada per la Secció Sports de Montanya del nostre CENTRE EXCURSIONISTA y de la qual parlem en altre lloc del present número, la Secció de Fotografia del mateix, volent contribuir al foment de l'art fotogràfic y a la propagació o divulgament de les belleses que'n ofereix la Natura, ha organitzat un Concurs Fotogràfic entre aficionats; que's regirà per les següents

BASES

- 1.ª Aquest Concurs se dividirà en dos grups : Grupo A. — Fotografies de paisatges y monuments.
Grupo B. — Fotografies que facin referencia a la setmana d'esports d'hivern a Ribes, en totes ses manifestacions y festes.
- 2.ª S'admetran tota classe de fotografies, siguin sobre paper o sobre vidre, de qualsevulga mida, directes o ampliades, d'estereoscop, veroscop o projecció en nombre ilimitat, sempre que'l Jurat les consideri dignes de ser admeses.
- 3.ª Les fotografies que's presentin a concurs hauran d'anar, si són sobre paper, muntades ab cartolina, y portar totes (encara que siguin en vidre), d'una manera ben visible, el nom del lloc fotografiat y un lema, que haurà de ser el mateix pera totes les que aspirin al mateix premi.
- 4.ª Totes les obres hauran d'entregar-se en plec tancat, mentant a l'exterior el premi al qual aspirin. Ademés aniran acompanyades d'un sobre tancat, y ab preferencia lacrat, contenint, a l'interior, el nom, cognom y domicili de l'autor, y a l'exterior el lema de les fotografies.
- 5.ª Totes les obres hauran d'anar dirigides al president de la Secció de Fotografia del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y ser entregades en el local social (Paradis, 10, pral., Barcelona), lliures de tot gasto, ont se donarà al portador el corresponent rebut.
- 6.ª El plaç d'admissió començarà 'l dia 1.^r de Febrer y 's tancarà 'l dia 30 de Març, organitzant-se seguidament l'Exposició de les obres en el local del CENTRE o allí aont se designi.
- 7.ª A l'obrir-se l'Exposició 's farà públic el veredict de Jurat, que serà inapelable.
- 8.ª El Jurat podrà concedir algun premi que consideri o resulti desert, a la colecció que a son judici 'n sigui mereixedora, encara que sigui d'un altre grupo.
- 9.ª Les fotografies premiades quedaran propietat del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA reservant-se 'l dret de reproduir-les; y ademés estarà obligat, l'autor, abans de rebre 'l premi, a deixar els negatius de les mateixes pera treure'n positius de projecció en el cas que les premiades no siguin d'aquesta classe. Si ho prefereix, podrà ell mateix fer aquestes reproduccions.
- 10.ª Les fotografies no premiades seran tornades a l'autor mitjançant presentació del rebut, sempre que les reclami dins un plaç de tres mesos, passats els quals s'entendrà les considera propietat del CENTRE.
- 11.ª Se declaren fòra de concurs les obres que siguin il·luminades per procediments no fotoquímics, hagin sigut reproduïdes o publicades, que portin el nom de l'autor o siguin d'algun membre del Jurat.
- 12.ª Tots els casos imprevistos seran resolt pel Jurat, sens dret d'apelació.
- 13.ª Pera qualsevulga aclaració que's desitgi d'aquestes Bases, dirigir-se al secretari de la Secció de Fotografia d'aquest CENTRE.

No dubtem que aquest concurs se veurà força concorregut : cal sols afegir que dintre breus dies se publicarà la llista de premis oferts per les més importants cases de fotografia de Barcelona y altres d'extrangeres. En el vinent número ampliarem els detalls referents al mateix.

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARAN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE DESEMBRE

TEMPERATURES (A L'OMBRA)				PRESSIONS BAROMÈTRIQÜES A 0° Y AL NIVELL DE LA MAR	
MITGES MENSUALS		MÀXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA
1°.46	3°.00	15°.5 (dia 16)	-15°.5 (dia 29)	766'54 mm.	766'88 mm.
ESTAT DEL CEL.		Dies serens . . . 12 8 m. 12 8 t. » nuvolosos. 13 » 0 » » coberts. . . 6 » 10 »		Dies de pluja. . 16 » de neu . . . 4 » de glaçada. 16 » de rosada . 5 » de gebra . . 3	
HUMITAT RELATIVA		NÚVOLS		NUVOLOSITAT	
MITGES MENSUALS		CLASSE DOMINANT		MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA
78'61	81'54	NIMBUS	NIMBUS	5'45	5'77
TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 97'7 mm.		DIRECCIÓ DOMINANT		VELOCITAT: EN 24 HORES	
» DE NEU » 1'10 mts.		8 MATÍ 8 TARDA		MITJA MENSUAL	
		SSO. SSE.		122'49 kms.	

RESUM ANYAL DE 1910

TEMPERATURES (A L'OMBRA)

	8 MATÍ	8 TARDA
Mitja mensual major . . .	14°.93 (Agost)	15°.42 (Agost).
» menor . . .	-2°.19 (Janer)	1°.59 (Febrer).
» anyal . . .	6°.86	7°.95.
Màxima en 24 hores major . . .		33°.1 (14, 21 Juliol; y 20 Agost).
» » 24 » menor . . .		-2° (14 Janer).
Mínima » 24 » menor . . .		-15°.5 (29 Desembre).
Oscilació màxima anyal . . .		48°.6.

PRESSIÓ ATMOSFERICA (A 0° Y AL NIVELL DE LA MAR)

	8 MATÍ	8 TARDA
Altura major	784'2 mm (15 Janer)	784'9 mm (14 Janer).
» menor	749'6 » (26 Janer)	746'7 » (10 Desembre).
Mitja mensual major. . .	772'23 » (Janer)	771'91 » (Janer).
» menor.	763'88 » (Maig)	763'51 » (Maig).
» anyal	766'89 »	767'04 »
Oscilació màxima anyal . .	8'35 »	8'40 »

HUMITAT RELATIVA (PSICRÓMETRE)

		8 MATÍ	8 TARDA
Mitja mensual major		88'36 (Novembre)	85'30 (Novembre).
» » menor		74'60 (Juny)	72'38 (Març).
Major nombre de dies de saturació		2 (Nbre. y Dbre.)	1 (Janer, Stbre., Nvbre.)
Total de dies de saturació a l'any.		4	4 [y Dbre.]
Mitja anyal		77'59	79'68
Pluja en 24 hores	}	Nombre major de dies de caiguda	23 (Novembre).
		» menor » » »	8 (Octubre).
		Total de dies de caiguda al any	164.
		Altura de caiguda màxima mensual	197'4 mm (Maig).
24 hores	}	» » » mínima » » »	29'2 » (Setembre).
		Total » » anyal	1272'2 »
Neu en 24 hores	}	Nombre major de dies de caiguda	13 (Janer).
		Major caiguda a l'any	0'91 mts. (28 Desembre).
24 hores	}	Total de dies de caiguda a l'any	57.
		» de caiguda anyal	4'29 mts.
Glaç	}	Nombre major de dies al mes	19 (Febrer).
		Total de dies al any	105.
		Nombre major de dies de glaçada total	2 (Janer)
Gebra	}	Nombre major de dies al mes	3 (Desembre).
		Total de dies a l'any	3.
Rosada	}	Nombre major de dies al mes	11 (Octubre).
		Total de dies a l'any	42.
Vent en 24 hores	}	Velocitat mitja mensual major	160'86 klmts.
		» » » menor	20'85 »
		» màxima a l'any	580'8 » (13 Abril).
		» mitja anyal	105'37 »

NUVOLOSITAT

(OBSERVACIONS DESDE MARÇ A DESEMBRE)

		8 MATÍ	8 TARDA
Mitja mensual major		8'06 (Novembre)	8'93 (Maig).
» » menor		4'74 (Agost)	4'93 (Març).
» anyal		5'69	5'09.
Estat del cel	}	8 MATÍ	
		Nombre major de dies serens.	12 (Març, Agost y Dbre.)
		» » » » nuvolosos.	16 (Octubre)
		» » » » coberts.	19 (Maig)
		» menor » » serens	1 (Febrer y Maig)
		» » » » nuvolosos.	6 (Janer)
		» » » » coberts.	6 (Novembre y Dbre.)
24 hores	}	Total anyal dels dies serens	89
		» » » » nuvolosos.	139
		» » » » coberts.	123
		8 TARDA	
		12 (Desembre).	16 (Març).
		26 (Maig).	0 (Maig).
		2 (Novembre).	8 (Març).
		58.	85.
		160.	160.

J. S. S.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y la Direcció del BUTLLETÍ deixen íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.